

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Kaarinan yrittäjät ovat samoilla linjoilla Varsinais-Suomen yrittäjien lausunnon kanssa.

" Varsinais-Suomen Yrittäjien mielestä esitys on pääsisällöltään erinomainen. Kannattamme esitykseen ja hallitusohjelmaan kirjattuja tavoitteita alueiden elinvoiman vahvistamisesta, yrittäjyyden edellytysten parantamisesta, julkisten hankintojen tehokkuudesta ja niiden myötä säästöjen saavuttamisesta.

Julkiset hankinnat muodostavat yrityksille merkittävän markkinan Varsinais-Suomessa. Ostolaskudatan perusteella Varsinais-Suomessa maakunnan kuntien ja hyvinvointialueen kokonaisostot ovat reilut kaksi miljardia euroa, joista ostot yksityisiltä toimijoilta olivat vuonna 2023 1,5 miljardia euroa. Yksityisiä toimittajia oli kohtuullisen merkittävä määrä, yli 13 600, mutta yksityisiltä tehtyjen hankintatoimitusten keskiarvo oli vain noin 110 tuhatta euroa. Samaan aikaan julkisia toimittajia oli 582 kappaletta, joilta tehtiin yhteensä 586 miljoonan edestä ostoja, eli keskimäärin miljoonan euron edestä per julkinen toimittaja. Mikäli julkisyhtiöt valtaavat yrityksiltä markkinaa, torpataan samalla suomalaisten yritysten kasvua.

Arviomme mukaan markkinavuoropuhelua kasvattamalla olisi mahdollisuus avata kilpailua ja markkinaa ja lyhyellä aikavälillä tuhansille uusille yrityksille. Esitys tulisi toteutuessaan lisäämään avointa kilpailua. Pelkästään Varsinais-Suomessa toimii yli 100 kuntaomisteista yhtiötä markkinoilla. Kannatamme esitystä, sillä mielestämme maakunnassamme toimivilla pk-yrityksillä tulee olla aito mahdollisuus tarjota tuotteitaan ja palveluitaan. Markkina, joka keskittyy vahvasti julkisten toimijoiden omistuksessa oleviin in-house-yhtiöihin, ei toimi avoimen kilpailun ehdoilla. Inhouse-

yhtiöiltä tehdään Varsinais-Suomessa suorahankintoja kymmenillä miljoonilla euroilla vuosittain. Koska Inhouse-yhtiöt eivät kuulu julkisuuslain piiriin, ei niiden toiminta verorahojen tehokkaasta käytöstä ole todistettavissa. Siksi Varsinais-Suomen Yrittäjät kannattaa julkisuuslakityöryhmän mietinnön ehdotuksen mukaisesti in-house-yhtiöt tulisi saattaa julkisuuslain piiriin, jotta julkisten varojen käytön vastuullisuus voidaan varmistaa.

Hankintaosaamisen puute ja vanhoissa toimintamalleissa pysyminen ovat omiaan estämään markkinan avautumisen ja terveen kilpailun muodostumisen.

Olemme eri mieltä kuntien esittämän huolen kanssa siitä, etteivät pienten kuntien tarjoamat kokonaisuudet esimerkiksi puhtaus-, ruoka- tai kiinteistöhuollon osalta ole yrittäjille kiinnostavia tai sopivan kokoisia, päin vastoin. Tätä tukee myös Kilpailu- ja kuluttajaviraston tekemä tutkimusraportti (2/2024), jossa kysyttiin moniko yritys olisi valmis laajentumaan ja laajentamaan toimintaansa, jos julkinen sektori korvaisi sidosyksikkötuotannon yksityisen sektorin tuotannolla. Kyselyyn vastanneista sadoista yrityksistä suurimmalla osalla olisi valmius laajentaa toimintaansa, ja varsin suurella osalla yrityksistä olisi valmius välittömästi tuottaa vastaavat palvelut. Mielestämme tämä tutkimusraportti osoittaa selkeästi, että yrityksillä on kyky ja valmius vastata kasvavaan kysyntään ja terveen kilpailun muodostamiseen.

Kannatettavien lakimuutosten jälkeen oleelliseksi tekijäksi muodostuu hankintayksiköiden tahtotila eli uudistaako laki hankintayksiköiden toimintatapoja ja keskitytäänkö hankintaosaamisen todelliseen parantamiseen ja markkinavuoropuhelujen kehittämiseen.

Hallitusohjelmataavoite julkisten talouden säästöistä ja kilpailun lisääntymisestä on riippuvainen hankintoja toteuttavien tahtotilasta ajatella toisin ja toteuttaa ja valmistella hankintoja uudella tavalla. Hankinnoista tiedottaminen ajoissa ja avoimesti, markkinavuoropuhelun lisääminen ja ylipäänsä markkinoiden tunteminen todennäköisesti kasvattaa saatujen tarjouksien määrää. "

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

" Hankintojen valmisteluun liittyvät tavoitteet ovat kannatettavia ja näemme, että esitetyllä sääntelyllä parannetaan asetetun tavoitteen mukaisesti toteuttavien hankintojen laatua. Varsinais-Suomen Yrittäjät näkee, että lakimuutos edistää hankintojen huolellista valmistelua ja markkinakartoituksen tekemistä ja tarjoaa erinomaiset mahdollisuudet säästöjen luomiseen, sillä nykyistä paremmalla hankintaosaamisella säästetään myös euroja. Valtiovarainministeriö on arvioinut, että julkisten hankintojen säästöpotentiaali olisi 15 prosentin luokkaa, joten pelkästään Varsinais-Suomen kohdalla puhutaan valtavasta julkisen talouden säästöpotentiaalista.

Ehdotettujen muutosten myötä markkinakartoitus olisi jatkossakin vapaaehtoinen, mutta sen tekemiseen kannustetaan siten, että markkinakartoituksella voisi välttää 75 §:n mukaisen osiin jakamisen ja 125 §:n mukaisen hankintamenettelyn keskeyttämisen yhden tarjouksen tilanteessa.

Mielestämme tällainen mekanismi markkinakartoituksen kannustamiseen on suotavaa, mutta ei riittävästi toteuta hallitusohjelman tavoitteiden mukaisia kirjauksia. Markkinakartoituksen pakollisuus vasta yli 10 miljoonan euron hankinnoissa jättää mahdollisuuden toteuttaa suuria hankintoja ilman markkinakartoitusta ja voisi täten heikentää pk-yritysten osallistumismahdollisuuksien lisäämistä.

Pidämme tärkeänä, että markkinakartoituksesta tehdään osa jokaista kansalliset kynnysarvot ylittävää hankintaa, jolloin hankintayksiköt saavat aidon ymmärryksen markkinoista ja voivat huomioida kotimaiset pk-yritykset paremmin. Lisäksi markkinavuoropuhelun roolia tulisi vahvistaa, jotta hankintayksiköt voivat käydä rakentavaa keskustelua potentiaalisten tarjoajien kanssa jo ennen kilpailutusta, jotta ylimääräiseltä työltä vältytään eikä hankintailmoituksessa pyydetä tarpeettomia tietoja. "

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

" Varsinais-Suomen Yrittäjien näkökulmasta julkisten hankintojen huolellinen valmistelu on keskeinen keino varmistaa pk-yritysten osallistumismahdollisuudet ja aidon kilpailun syntyminen. Hankintojen osiin jakaminen ja markkinakartoitus ovat tehokkaita tapoja lisätä paikallisten pk-yritysten mahdollisuuksia ja monipuolistaa markkinoita. Pk-yrityksien näkökulmasta hankintojen yleisin ongelma on hankintojen liian suuri koko. Siksi haluamme korostaa, että hankintojen kehittäminen on jatkuvaa vuoropuhelua hankkijan ja tarjoavan yrittäjän välillä. Hankintojen osiin jakamisen velvoittavuutta ei tule vesittää liian laajoilla poikkeuksilla, sillä pk-yritysten mahdollisuus osallistua tarjouskilpailuihin paranee merkittävästi, jos hankinnat järjestetään tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina siten, että pienet ja keskisuuret yritykset ja muut yhteisöt pääsevät tasapuolisesti osallistumaan tarjouskilpailuihin.

Varsinais-Suomen elinvoiman ja yrittäjyyden vahvistamiseksi on välttämätöntä, että hankintaprosessit tukevat paikallisten yritysten kasvua eivätkä sulje niitä ulos liian suurten kokonaisuuksien tai kilpailua rajoittavien ehtojen vuoksi. "

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

" Varsinais-Suomen Yrittäjien mielestä kilpailutusten lisääminen ja markkinavuoropuhelujen edistäminen sekä hankintojen osiin jakaminen edistävät erinomaisella tavalla pk-yritysten mahdollisuuksia osallistua julkisiin hankintoihin.

Keskeinen keino tarjousten määrän lisäämiseen ja säästöjen saamiseen on lisätä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Kuten esityksessä on useampaan kertaan todettu, käytännön toimet kilpailun lisäämiseksi edellyttävät hankintayksiköiden velvollisuutta pyrkiä onnistuneisiin kilpailutuksiin.

Kokemuksemme mukaan nykyainsäädännön kaltainen vapaaehtoinen markkinakartoitus ei ole riittävällä tavalla edistänyt markkinatuntemuksen kasvattamista.

Laadukkaasti toteutetut aidot markkinavuoropuhelut ovat valitettavan harvinaisia. Siksi mielestämme markkinakartoitukseen liittyvät kirjaukset ovat oikeasuuntaisia, mutta tavoitteeseen nähden riittämättömiä. Euroopan tilintarkastustuomioistuimen julkisia hankintoja koskeneen raportin (28/2023) mukaan pk-yritysten osallistuminen julkisiin hankintoihin on Suomessa vähentynyt vuosien 2016–2021 aikana, kun useimmissa jäsenvaltioissa määrä oli pysynyt vakaana. Siksi pk-yritysten osallistumismahdollisuuksien kehittämiseksi täytyy tehdä johdonmukaisia toimenpiteitä sekä hankintayksiköissä että myös lainsäädännössä. Tästä syystä osiin jakamiseen liittyviä veloitteita täytyy kiristää ja markkinakartoituksen velvoittavuutta pitää lisätä. Ne ovat keskeisiä lainsäädännöllisiä keinoja saada lisää pk-yrityksiä osallistumaan julkisiin hankintoihin ja kiitämme esitystä näihin tarttumisesta.

Haluamme kuitenkin huomauttaa, että 65 §:ään lisätty markkinakartoituksen tai hankintamallin soveltuvuuden arvioinnin pakollisuus yli 10 miljoonan euron hankinnoissa on liian korkea ja markkinavuoropuheluun tulisi kannustaa kaikissa hankintakokonaisuuksissa, jotta se ei jää tekemättä.

Esimerkiksi Varsinais-Suomessa ostolaskudatan perusteella maakunnan kuntien ja hyvinvointialueen kokonaisostot ovat reilut kaksi miljardia euroa, joista ostot yksityisiltä toimijoilta olivat vuonna 2023 1,5 miljardia euroa. Yksityisiltä toimittajilta tehtyjen ostojen keskiarvo oli kuitenkin vain noin 110 000 euroa per toimittaja, kun samaan aikaan julkisilta toimijoilta ostettiin keskimäärin miljoonan euron edestä per julkinen toimittaja. Mikäli markkinakartoituksen ja markkinavuoropuhelun raja on korkeampi kuin kansalliset kynnyksarvot ylittävien hankintojen raja on, on todennäköistä, että isossa osassa hankintoja aito markkinakartoitus jää tekemättä, mikä ei osaltaan tue lain uudistuksen tavoitetta hankintojen avoimuuden lisäämisestä. "

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

" Varsinais-Suomen Yrittäjien mielestä vähimmäisomistusta koskeva vaatimus on sekä tarkoituksenmukainen että toteuttamiskelpoinen. Nykyinen käytäntö on osoittanut, kuinka minimaalisen pienellä omistusosuudella on pystytty kiertämään hankintojen aito kilpailuttaminen ja hankinta on tehty suoraan in-house-yhtiön kautta. Esitetty vaatimus varmistaa, että sidosyksiköt ovat riittävällä tavalla sidoksissa hankintayksikköön, mikä estää keinotekoiset järjestelyt ja varmistaa, että sidosyksiköiden käyttö on läpinäkyvää ja oikeudenmukaista.

Esityksessä oleva vähimmäisomistus velvoittaa julkista toimijaa tarkastelemaan hankintoja laaja-alaisesti ja valmistelemaan hankintaprosesseja markkinaehtoisesti. Ilman tätä vaatimusta on ilmeistä, että hankintoja tullaan jatkamaan entiseen tapaan ja ilman yksityisen tarjonnan arvioimista ja kilpailuttamista.

Esitetty omistusvaatimus tukee kilpailun lisäämistä ja estää markkinoiden vääristymistä, mikä on tärkeää yritysten toimintaympäristön näkökulmasta.

Mielestämme on perusteltua, että laissa on erikseen mainittu vähimmäisomistusvaatimuksen koskevan myös mahdollisia tytä- ja osakkuusyhtiöitä, jotta 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimusta ei voida kiertää keinotekoisilla ketjuttamisilla. Muutosehdotuksen positiiviset taloudelliset vaikutukset eli säästöt julkiseen talouteen toteutuvat vaikutusarvioiden mukaan todennäköisimmin silloin, jos hankintayksiköt siirtyvät hankkimaan sidosyksiköiden kautta tuotetut hankinnat kilpailuttamalla yksityisiltä markkinoilta. Tämän varmistamiseksi olisi erityisen tärkeää pitää huoli siitä, että kaikki keinotekoiset järjestelyt sidosyksikköaseman hyödyntämiseksi esimerkiksi kuntayhtymien kautta on poissuljettu ja lain henki toteutuu hallitusohjelman mukaisesti. Siksi lain perusteluihin olisi syytä kirjoittaa, että sidosyksikköaseman saavuttamiseksi hankintayksikön tulee olla suorassa omistussuhteessa sidosyksikköön.

Varsinais-Suomen Yrittäjät esittää, että sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimus tulee ulottaa koskemaan myös jätehuollon toimialaa. Jätehuollon toimialalla kuntien omistamien yhtiöiden asema on merkittävä sekä lakisääteisten tehtävien hoitamisessa että markkinoilla. Toimialan kilpailuneutraliteettiongelmia on tarkasteltu useiden hallitusten aikana. Kuntien omistamat jäteyhtiöt ovat vääristäneet kilpailua, mihin puuttumiseen hallitus on nyt sitoutunut eri toimin. Hallitusohjelman kirjaukset jätealan kilpailuneutraliteetin parantamisesta ja kiertotaloudesta tukevat toisiaan. Orpon hallitusohjelman tavoitteena on ollut varmistaa, että kiertotalous etenee Suomessa markkinavetoisesti. "

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

" Muutoksen myötä pk-yritysten mahdollisuudet osallistua julkisiin hankintoihin lisääntyisivät merkittävästi, mikäli sidosyksikköhankinnat kilpailutettaisiin jatkossa avoimesti. Tämä avoimuus ja kilpailun lisääntyminen tarjoaisivat pk-yrityksille nykyistä paremmat mahdollisuudet päästä mukaan julkisiin hankintoihin, mikä puolestaan edistäisi alueellista elinvoimaa ja tukisi paikallista taloutta.

Lisääntynyt kilpailu julkisissa hankinnoissa voisi myös johtaa kustannussäästöihin pitkällä aikavälillä, sillä kilpailu pakottaa tarjoajat parantamaan tarjouksiaan ja tehostamaan toimintaansa. Tämä hyödyttäisi julkista taloutta, kun hankinnat voitaisiin toteuttaa kustannustehokkaammin. Lisäksi pk-yritysten osallistumismahdollisuuksien parantaminen tukisi innovaatioiden syntymistä ja monipuolistaisi tarjontaa eri toimialoilla, mikä voisi johtaa nykyistä parempiin ja laadukkaampiin palveluihin julkiselle sektorille. Nykyistä paremmalla hankintaosaamisella ja tiedolla johtamisella säästetään myös tiukasta taloustilanteesta kärsivien kuntien ja hyvinvointialueen euroja. "

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

" Hankintaosaamisen kehittäminen vaatii resurssointia ja on todennäköistä, että yrittäjäjärjestöjen tarjoaman hankintaneuvonnan tarve kasvaa. Meillä on tähän valmius, kunhan palvelun riittävä rahoitus turvataan. Hankintaneuvontapalvelumme tarjoaa maksutonta neuvontaa yrittäjille ja hankintayksiköille jokaisessa Yrittäjien aluejärjestössä. Hankintaneuvonta kehittää hankintayksiköiden ja tarjoajien välistä vuoropuhelua ja palvelun tarkoituksena on saada hankintayksiköt pyytämään tarjouksia niin, että tarjouksen jättäminen on pk-yrityksille mahdollista. Hankintaneuvonnalla pyritään myös aktivoimaan pk-yrityksiä tarjousten jättämisessä. "

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

" Toivomme, että varsinaissuomalaiset kunnat näkisivät mahdollisuutensa edistää alueellista elinvoimaa ja ajatella järjestämiään palvelujaan myös uusilla tavoilla, ja lähtisivät jatkossa kilpailuttamaan myös yhtiömuodoissaan toimivia palveluja. Esimerkiksi ruoka- ja puhdistuspalveluiden sekä kiinteistöhuollon aloilla toimii Varsinais-Suomessa satoja yksityisiä yrityksiä. Yritysmuotoinen kunta tekee aktiivista yhteistyötä paikallisten yrittäjien kanssa ja tuottaa itse tai omistamiensa inhouse-yhtiöiden kautta ainoastaan välttämättömät palvelut. Tällä tavalla kuntien toiminta tukee paikallista elinkeinoelämää ja edistää kilpailua, mikä on kaikkien kuntalaisten etu. Kuntien tulisi aina tehdä kustannusvertailua yksityiseen tarjontaan verrattuna, kun ne harkitsevat sidosyksikköhankintoja. Varsinais-Suomen Yrittäjien tavoite on, että hankinnat kilpailutetaan asianmukaisesti ja toteutetaan järkevästi, jotta kuntalaisten verovaroja käytetään mahdollisimman tehokkaasti ja vastuullisesti.

Haluamme kehittää hankintaneuvontaamme ja erityisesti hankintayksiköiden ja tarjoajien välistä vuoropuhelua. Toivomme hankintaneuvonnalle vakiintunutta ja nykyistä pysyvämpää rahoitusta, jotta neuvontaa voidaan kehittää pitkäjänteisesti ja onnistumme tavoitteissamme saada hankintayksiköt pyytämään tarjouksia siten, että pk-yritykset voivat jättää tarjouksia ja myös pk-yritykset aktivoitumaan jättämään tarjouksia julkisiin hankintoihin. "

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

" Varsinais-Suomen Yrittäjien näkemyksenä on, että esitys tuo taloudellista hyötyä hankintayksiköille (kunnille) sekä merkittäviä taloudellisia mahdollisuuksia markkinoilla toimiville yrityksille, toisin kuin kunnat lausunnoissaan väittävät. Julkinen hankinta on parhaimmillaan kasvua ja paikallista elinvoimaa vauhdittava työkalu.

Varsinais-Suomen Yrittäjät näkee muutoksen suurimpana hyötynä aluetalouden elinvoiman kasvamisen ja yritysten taloudellisen kasvun sen myötä, että kilpailutukset järjestettäisiin siten, että hankinta on ominaisuuksiltaan, menettelytavoiltaan, vaatimuksiltaan ja valintaperusteiltaan määritelty sellaiseksi, että myös paikalliset tarjoajat ja yritykset voivat osallistua kilpailutuksiin.

Kun vuoropuhelua ja tiedottamista hankintojen osalta parannetaan esimerkiksi julkaisemalla kunnan ostolaskudata, päivittämällä hankintoja ohjaavat periaatteet pk-yritysmuotoisiksi, julkaisemalla (pien)hankintakalenteri, pitämällä suunnitteilla olevista hankinnoista avoimia keskustelu- ja infotilaisuuksia toimialoittain sekä käymällä säännöllisesti markkinavuoropuhelua alueen yritysten kanssa, luodaan yrityksille aitoja mahdollisuuksia paitsi osallistua julkisiin hankintoihin, myös kasvaa ja työllistää.

Varsinais-Suomen elinvoiman turvaamiseksi on välttämätöntä, että julkiset hankinnat suunnitellaan pk-yrityksiä tukeviksi ja kilpailua lisääviksi. Kilpailun vahvistaminen jätehuollon ja muiden alojen markkinoilla hyödyttäisi paitsi yrityksiä myös kuntalaisia, sillä nykykehitys on nostanut kustannuksia ja kaventanut yksityisen sektorin roolia ja vaikeuttanut yrittäjien toimintaa. Käyttämällä julkisia hankintoja alustana yritysten kasvulle ja menestymiselle edistetään koko Suomen etua. "

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

" Siirtymäaikoja tulee tarkastella sidosyksiköiden muutostarpeiden lisäksi myös yritysten näkökulmasta ja heidän kyvystensä päästä tarjoamaan markkinoille avautuvia hankintoja. Palveluiden ja tavaroiden saatavuuden takaamiseksi on keskeistä, että yritykset pystyvät vastaamaan lisääntyvään kysyntään.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston tekemässä tutkimusraportissa (2/2024) toteutettiin markkinatoimijoille suunnattu kysely, jonka mukaan suurimmalla osalla yrityksiä olisi valmius laajentaa toimintaansa, jos julkinen sektori hankkisi jatkossa tuotannon yksityisiltä yrityksiltä ja varsinkin suurella osalla yrityksistä olisi valmius välittömästi tuottaa vastaavat palvelut. Mielestämme kysely osoittaa selkeästi, että yrityksillä on kykyä ja valmiutta vastata potentiaalisesti lisääntyvään kysyntään siirtymäaikojen puitteissa ja siksi esitetyt siirtymäajat ovat tästä syystä vähintäänkin riittävät.

Emme kannata jätealan sidosyksiköille muita toimialoja pidempää siirtymäaikaa, koska perusteluita tällaiselle poikkeukselle ei ole esitetty. Lain muutosten tulisi kohdella lähtökohtaisesti tasapuolisesti kaikkia toimialoja ja yrityksiä, jonka vuoksi eri toimialoille asetettavat eri mittaiset siirtymäajat ovat mielestämme hyväksytyjä vain erityisen painavasta syystä. "

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistussuosivaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

" Omistusosuusvaatimuksen merkitys on suoraan yhteydessä markkinan avoimeen kilpailutilanteeseen ja vaatimuksen myötä julkinen hankkija joutuu uudistamaan hankintaprosessejaan ja rakentamaan uudenlaista yhteistyötä yksityisen sektorin kanssa. Muutosvaihe vaatii resursseja ja osaamisen vahvistamista, mutta muutoksen myötä saatavat pitkän tähtäimen hyödyt koituvat kuntien ja koko maan eduksi uusien innovaatioiden, yritysten, työpaikkojen ja verotulojen lisääntyessä.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston esittämässä eriävässä mielipiteessä ehdotettu liikevaihtoon perustuva poikkeus sidosyksikön omistusvaatimukselle ei ole mielestämme perusteltu. Näkemyksemme mukaan liikevaihtoon sidottu poikkeus ei millään tavalla vastaa KKV:n toteamiin toimialojen, alueiden tai erilaisten hankintayksiköiden välisiin eroihin. Liikevaihtoraja olisi toimialasta tai alueesta riippumaton, joten poikkeuksen piirissä olisi todennäköisesti myös sellaisia sidosyksiköitä, jotka toimivat samoilla markkinoilla yksityisten yritysten kanssa ja joiden toiminta saattaa häiritä markkinoiden kehittymistä.

Esityksen taloudellisten arvioiden mukaan muutoksen positiiviset vaikutukset olisivat todennäköisimpiä, jos hankittavat palvelut kilpailutettaisiin markkinoilta. Näkemyksemme mukaan myös liikevaihdoltaan pienempien sidosyksiköiden palveluiden kilpailuttamisessa markkinoilta voitaisiin saavuttaa niitä hyötyjä, joita muutoksella tavoitellaan.

Liikevaihdoltaan pienempien sidosyksiköiden tuottamat palvelut ovat mittaluokaltaan pk-yritysten kannalta kaikista houkuttelevimpia ja kilpailun määrää voitaisiin parhaiten lisätä, kun pk-yritykset saataisiin nykytilaa paremmin osallistumaan julkisiin hankintoihin. Mielestämme liikevaihtoon perustuva poikkeus rajaisi tätä pk-yritysten mahdollisuutta ja voisi täten vaarantaa esityksen tavoitteet julkisen talouden säästöistä.

Mahdolliset poikkeukset lain asettamasta 10 prosentin vähimmäisomistuksen pääsäännöstä tulisi aina tarkastella tapauskohtaisesti. Sidosyksikköhankintojen väärinkäyttö on kasvanut laajaksi ongelmaksi ja heikentänyt yksityisten yritysten asemaa. Tästä syystä mahdollisten poikkeusten myöntäminen omistusvaatimukseen tulisi tarkastella viranomaisen toimesta ja selvittää mahdollisen poikkeuksen vaikutukset kilpailutilanteeseen.

KKV kantaa myös huolta pienten kuntien kohtalosta siten, että pienet kunnat joutuisivat jatkossa tuottamaan palveluita omana tuotantonaan tai mittakaavaltaan pienempänä yhteistyönä. Varsinais-Suomen Yrittäjät haluaa huomauttaa, että toisin kuin osa kunnista lausunnoissaan toteaa, niin pienten- ja keski suurten yritysten näkökulmasta juuri pienet kunnat ja heidän tekemänsä hankinnat ovat houkuttelevimpia kokonaisuuksia päästä tarjoamaan julkisiin hankintoihin.

Mielestämme pk-yritysten osallistumismahdollisuudet voivat parantua, jos myös pienet kunnat kilpailuttaisivat hankintojaan aiempaa enemmän jatkossa. Sen lisäksi on huomioitava, että

kaikenkokoisilla kunnilla, myös pienillä, on jatkossakin mahdollisuus hyödyntää yhteishankintayksiköitä ja hankintarenkaita skaalaetujen mahdollistamiseksi. Siksi pelottelut seudullisen yhteistyön päättymisestä ovat liioiteltuja. "

Kriittisen infran (kuten vesi- ja jätehuolto, sähkönjakelu, tieverkoston ylläpito ynnä muut yhteiskunnallisesti oleelliset toiminnot) osalta palvelua tarjoavan yhtiön omistuspohjalle tulisi olla vaatimus kotimaisesta omistuksesta.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

" Lisäsehdotukset lain tavoitteisiin, hankinnan kohteen kuvaukseen ja harkinnanvaraisiin poissulkuperusteisiin ovat mielestämme tarpeellisia ja parantavat turvallisuuden ja huoltovarmuuden huomioimista hankinnoissa. Kuten esityksessäkin on todettu, huoltovarmuus toteutuu ensisijaisesti erityislainsäädännössä.

Yksityisten yritysten ja julkisen sektorin välinen yhteistyö on keskeinen osa kansallista huoltovarmuutta. Huoltovarmuus on sen parempi, mitä hajautuneempaa se on, eikä kriittisesti riippuvainen vain yhdestä tai muutamasta toimijasta. Näkemyksemme mukaan puhdas ja vapaa markkina on parasta huoltovarmuutta. Yritykset vastaavat monista yhteiskunnan kannalta keskeisistä ja välttämättömistä toiminnoista. Tästä syystä on erityisen tärkeää, että julkisissa hankinnoissa tarjoajalle asetetut huoltovarmuutta, tietoturvallisuutta tai turvallisuutta koskevat vaatimukset ilmoitetaan selkeästi tarjouspyynnössä ja hankintailmoituksessa. Hankintayksikön tulee huolehtia siitä, että tarjoaja on selvillä mahdollisista asiakirjoista, joilla tarjoajan tulee todentaa asetetut huoltovarmuuteen ja turvallisuuteen liittyvät vaatimukset. "

Turvallisuuden ja huoltovarmuuden osalta kriittisiltä toiminnoilta edellytettäisiin turvallisuuskartoitusta ja sitä kautta kotimaisuus olisi varmasti myös turvallisuuden kannalta parempi vaihtoehto.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

" Rikosrekisteriotteesta on tullut luonteva tapa pakollisten poissulkemisperusteiden selvittämiseksi. Yrittäjien näkökulmasta olemme ensisijaisesti peräänkuuluttaneet rikosrekisteriotteeprosessin kehittämistä ja sen sähköistämistä. Rikosrekisteriotteiden sähköistäminen ei ole oikeusrekisterikeskuksen mukaan ainakaan toistaiseksi mahdollista rikosrekisterilain vaatimusten myötä. "

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

" Ymmärrämme rikosrekisteriotteista aiheutuneen hallinnollisen taakan ja kannatamme ehdotusta sen pakollisuudesta luopumisesta ja vakuutusmuotoisen todistuksen mahdollistamista nykyisen rikosrekisteriotteen rinnalla. Pidämme ensisijaisena, että harmaata taloutta ehkäistään jatkossakin tehokkaasti, pakollisten poissulkemisperusteiden todentamisen menettelytavasta riippumatta. "

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

" Varsinais-Suomen Yrittäjien mielestä ehdotetut muutokset todella lisäävät tarkoituksenmukaisesti hankintojen avoimuutta. Onnistunut julkinen hankinta edellyttää avoimuutta ja tiedon aktiivista jakamista. Uuden toimintamallin myötä vuorovaikutus yksityisen sektorin kanssa on aiempaa tärkeämpää ja myös tuloksia tuottavampaa. Yksityisellä sektorilla löytyy osaamista ja yhteistyökykyä ja myös innovatiivisuutta kehittää uudenlaisia kanavia ja menetelmiä tiedon jakamiseen.

Kuten mietinnöstä käy ilmi, suoramarkkinointien ja sopimusmuutosten ilmoittamisvelvollisuuksiin liittyvät säännökset ovat nykyisellään epäjohtonmukaisia ja niitä on tarpeen täsmentää. Käytännön hankintatoimessa on myös ilmennyt, että hankintayksiköt eivät noudata suoramarkkinoita koskevaa lakisääteistä jälki-ilmoitusvelvoitetta, minkä seurauksena markkinoilta puuttuu tietoa toteutetuista suoramarkkinoinneista.

Julkisten hankintojen kehittämiseksi, harmaan talouden torjumiseksi ja tarjoajien osallistumisedellytysten parantamiseksi tarvitsemme lisää tietoa kilpailutuksista ja tämän tiedon keräämisessä jälki-ilmoitukset ovat keskeisessä roolissa. Ilmoitusvelvollisuuden laajentamisella ja täsmentämisellä voimme kasvattaa kilpailutilanteeseen liittyvää tietopohjaa ja arvioida markkinoiden toimivuutta aiempaa paremmin.

Näkemyksemme mukaan ehdotetut muutokset lisäävät hankintojen avoimuutta ja mahdollisesti lisääntyvä hallinnollinen taakka on vähäistä. Julkisten hankintojen tietovarantohankkeen edistyessä hankintatietoihin liittyvät prosessit tulevat tehostumaan ja automatisoitumaan. "

Muut huomiot

Vapaalla kilpailulla savutetaan kustannussäästöjä. Julkinen ostamisen ja kilpailutuksen kehittäminen palvelemaan vastuullista ja pitkässä juoksussa kustannustehokkaampaa palveluiden tuottamista. Monipuolisesti ostaminen estäisi monopoliasemien syntymistä ja sitä kautta johtuvaa kustannusten nousua. Hinta ei kuitenkaan aina saisi olla määräävin tekijä. Siinä kohtaa, kun on kyse kriittisistä toiminnoista kotimaan huoltovarmuuden kannalta tulisi edellyttää turvallisuuskartoitusta ja mahdollisesti myös kotimaisuutta. Myös ympäristötekijöiden huomioiminen tulisi olla hankintojen kriteerinä. Etenkin siltä osin, ettei palvelua tuoteta jossain kohtuuttoman kaukana tai jopa ulkomailla, vaikka pienellä hintaerolla palvelu saataisiin tuotettua lähellä vähemmillä päästöillä esim. kuljetuksen osalta.

Kummunmäki Sami
Kaarinan yrittäjät ry